

должны быть многоуровневой структурой, которая сочетает гражданское, моральное и национально-патриотическое воспитание. В процессе профессиональной подготовки будущих учителей необходимо применять интегрированный подход и разнообразные творческие задания, которые будут способствовать профессиональному становлению студентов.

Ключевые слова: компетентность, гражданская компетентность, патриотизм, гражданское образование.

Kysla O. F. Training of future elementary school teachers for formation of preschool children's civil competence.

The article deals with the training of a future teacher for the formation of preschool children's civil competence as a multi-dimensional phenomenon covering the main directions of a personality's civic education. Realization of these directions will provide the training of primary education specialists with the feeling of their own responsibility for the development and education of the children capable to comprehend their own pedagogical activity from civic stances. Training of future elementary school teachers for formation of a civil competence provides integration of legislative, methodological, psychology and pedagogical knowledge, active participation in public life and existence of civil competences. It is necessary to consider these competences to be dependent on vital competences, they have to be a multilevel structure combining civil, moral and national and patriotic education. In the course of vocational training of future teachers integrated approach and various creative tasks which will promote professional formation of students are to be applied.

Keywords: competence, civil competence, patriotism, civic education.

УДК 376 (438)

Кічула М. Я.

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК ТЕСТУВАННЯ У ПОЛЬСЬКИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ (КІНЕЦЬ ХХ СТОЛІТТЯ)

У статті розглядається історія розвитку та становлення одного з основних методичних центрів в м. Ополь Республіки Польща. Пріоритетним завданням методичного центру було дослідження в галузі моніторингу результатів навчання, що охоплював такий метод як стандартизоване тестування. Охарактеризовано основну діяльність опольських дослідників від початку свого заснування, а саме, вони вели досить активну дидактичну та інформаційну роботу, починаючи від конструювання тестів, далі заснування курсів дидактичного вимірювання і майстерності використання тестів у навчанні, закінчуючи розробками в системі оцінювання. Висвітлено основні принципи впровадження тестування у навчальних закладах. А саме, завдяки утворенню множинних крайових методичних центрів, було запроваджено експериментальні дослідження, учасниками яких були як вчителі, так і директори шкіл, радники воєводських освітніх центрів й інспектори шкіл. Результатом роботи експериментальних груп була публікація серії тестів вимірювання шкільних досягнень для учнів 6-8 класів з різних дисциплін. Окреслено певні особливості щодо застосування тестів у початковій школі та при вступі до вищого навчального закладу.

Ключові слова: тест, тестування, вимірювання навчальних досягнень учнів, методичний центр, дидактичне вимірювання, внутрішньошкільний моніторинг.

Сучасна українська освіта, та не лише освіта, а й Україна в цілому, інтегрується у міжнародне світове співтовариство, яке перенасичена новітніми освітніми технологіями. Ефективна імплементація міжнародного досвіду вимагає співставлення освітніх рівнів, узгодження принципів навчання і підготовки майбутніх спеціалістів, запровадження сучасних методів оцінювання досягнень. На даному етапі вдосконалення змісту, форм, методів і засобів навчання в Україні, серед найбільш вживаних методів оцінювання навчальних досягнень учнів і студентів вважається тестування. Польська освітня система ефективно використовує тести визначення навчальних досягнень у всіх ланках освіти починаючи з ХХ століття. Оскільки питання застосування тестів в українській системі має невирішені завдання, вважаємо актуальним звернутися до зарубіжного досвіду та, на основі історико-педагогічного аналізу, виокремити найбільш прогресивні ідеї застосування тестування.

Дослідження історії розвитку тестології знайшло відображення у роботах зарубіжних (В. С. Аванесова, А. Анастасі, Б. А. Ашаріна, В. М. Кадневського, А. Н. Майорова) та українських (І. Є. Булах, В. В. Божкової, М. Р. Мруга, І. Ю. Межуєвої, Д. Є. Швець та ін.) вчених. Ретроспективі розвитку педагогічного тестування присвячено значну кількість наукових робіт

вітчизняних авторів, а саме: історію становлення та розвитку тестування як методу педагогічної діагностики досліджували І. З. Адамова, К. Л. Багрій, В. В. Божкова, Н. П. Мазур, І. М. Мілютіна, С. І. Мірошник, Н. М. Мирончук, Л. В. Фігурська; питання підвищення потенціалу зовнішнього незалежного тестування висвітлено у роботах: А. Ю. Анісімова, В. Є. Бахрушина, О. П. Ващук, М. М. Горбатенко-Хвастунової, Н. І. Лісової, О. В. Останкіної, Н. Д. Ремез, О. Ю. Жук та ін.

Мета статті – здійснити історико-педагогічний аналіз становлення та розвитку тестів навчальних досягнень учнів у школах Польщі починаючи з другої половини ХХ століття.

Загальнопольські дослідження досягнень учнів, вчителів і шкіл виявили, що контроль учнів за допомогою дидактичного вимірювання сприяє кращому визначенню дієвості навчання, підтвердили, що шкільні ступені, отримані завдяки вирішенню завдань, які пропонує дидактичне вимірювання, вплинули на об'єктивне оцінювання досягнень учнів. А тому використання тесту при визначенні шкільних досягнень учнів допомагає використовувати єдині критерії при виставленні оцінок, ідентичні питання для всіх учнів. Це сприяє об'єктивізму і можливості порівнювати результати навчання [8, с. 8]. В процесі такого визначення вдається виключити багато чинників, що негативно впливають на вимірювання та оцінювання. Так наприклад: поганий фізичний стан вчителя, симпатія чи то навпаки антипатія до окремих учнів тощо [1, с. 8]. Проте не варто забувати, що дидактичне вимірювання не несе стовідсоткової об'єктивності, оскільки оцінювання досягнень учнів відбувається лише за умови виконання ним завдань. У такому випадку інколи впливають певні сумніви, що дане завдання виконане учнем і перевірене вчителем, сприяє досягненню поставленої мети, чи взагалі виконане самостійно. Для того, щоб здійснювати дидактичне вимірювання польські науковці пропонують тест, як дієвий інструмент. А ще точніше, тест навчальних досягнень.

З огляду на мету дослідження, варто проаналізувати розвиток впровадження стандартизованих тестів у середніх загальноосвітніх закладах Польщі. У державних документах та працях провідних вчених освітянської ниви пріоритетною визнається спрямованість освіти на удосконалення діяльності педагогічних працівників. Зауважимо, що у вересні 1948 року за розпорядження міністерства освіти Республіки Польща в найбільших містах країни утворено головні науково-дидактичні центри, у воєводствах – крайові дидактично-наукові громади, а в повітах – повітові дидактичні центри, завданням яких була “нормалізація та об'єднання зусиль вчителів, які прагнули реформувати шкільну систему”, крім цього “центри займалися безперервним вдосконаленням та підвищенням кваліфікації педагогічних кадрів” [9]. Вже у 1952 році утворено Центральний осередок удосконалення освітніх кадрів (Centralny Ośrodek Doskonalenia Kadr Oświatowych (CODKO)), відповідно у воєводствах – воєводські центри вдосконалення педагогічних кадрів (Wojewódzkie Ośrodki Doskonalenia Kadr Oświatowych). Метою яких була реалізація таких трьох завдань, як: 1) підвищити ідейно-політичний і педагогічний рівень вчителів; 2) надавати всебічну допомогу школам при вирішенні певних освітніх проблем; 3) управляти повітовими і міськими методичними центрами. Отже, 1952 рік став початком створення організованої системи вдосконалення вчителів, що була структурно і програмно пов'язана із системою педагогічного нагляду. Наступним кроком було скликання воєводських методичних “осередків” за сприяння відділу освіти при воєводській раді, робота яких здійснювалася в площині методичних досліджень. Натомість у 1960 році міністр освіти видає розпорядження про створення Центрального методичного осередку у Варшаві, що, попри існуючі завдання, опрацьовував методичні матеріали для вчителів і здійснював нагляд за виданнями останніх в освітній періодиці [9]. З того часу в Польщі, поряд із підвищення рівня кваліфікації педагогічних працівників, проводяться дослідження в галузі моніторингу результатів навчання, що охоплював такий метод як стандартизоване тестування.

Є. Габриельський був одним із перших польських вчителів-практиків, який в 1960 році у Крайовому методичному центрі (*Okręgowy Ośrodek Metodyczny*) в Ополью проводив дослідження щодо використання дидактичного тесту, в результаті якого було захищено докторську дисертацію під керівництвом Вінсенти Оконя. Згодом разом з Б. Немерком, К. Чупял і Т. Патжалк опрацьовали перші тести, що перевіряють учнівські досягнення у навчанні, і проводили дослідження, щодо їх дидактичного використання. Спершу це була неформальна група, котра з часом набула форми інституції під назвою Семінарія конструкції і теорії тестів шкільних досягнень (*Seminarium Konstrukcji i Teorii Testów Osiągnięć Szkolnych*) [2, с. 201].

Досягненням у рамках цього проекту впродовж 1962–1965 років була розробка комплексу тестів з фізики для ліцеїв. Конструкційну роботу доповнював педагогічний експеримент –

використання тестів змішаного типу, до яких одразу було запроваджено різнорівневу шкалу оцінок. Надалі, вже у 1964–1965 навчальному році були опрацьовані однорідні тести, що мали розроблену шкалу оцінок, починаючи від 0, відтак застосовували її тоді як основний інструмент визначення шкільних досягнень у ліцеях [7, с. 261].

Наприкінці 60-х років на чолі з Є. Габріельським утворено 2 нові конструктивні групи, до складу яких входили повітові вчителі середніх шкіл, які взяли активну участь в експерименті. Результатом роботи груп була Серія тестів шкільних досягнень для широкого використання у 6–8 класах (*Seria testow osiągnięć szkolnych szerokiego użytku dla kl. VI –VIII*), що опублікована у 1967 році за сприяння Крайового методичного центру, що тоді тісно співпрацював із Центром педагогічних послуг в Ополью. Це були перші стандартизовані тести [2, с. 202].

У 1971 році за пропозиції Міністерства охорони здоров'я і суспільного догляду Польщі проведено новий експеримент – вступні іспити до медичної академії замінено на іспит, основою якого є тести шкільних досягнень. Було розроблено 2 комплекти тестів, що постійно удосконалювалися і згодом стали основним інструментом, що вже довгий час надає об'єктивності вступному екзамену з фізики до медичних освітніх закладів Польщі [2, с. 202].

У 1973 році Крайовий методичний центр змінює назву на Відділ (*Oddział IKN*) при Інституті навчання вчителів і освітніх досліджень (*Instytut Kształcenia Nauczycieli i Badań Oświatowych*), а Є. Габріельський стає керівником Установи наукової інформації і видавництва, доробком якої стала серія тестів і методичних розробок, щодо визначення навчальних досягнень учнів. Поступово Установа спрямувала свою діяльність в русло перевірок досягнень учнів і вчителів, а тому згодом перетворилася у Відділ вимірювання шкільних досягнень (*Pracownię Pomiaru Osiągnięć Szkolnych*). Було запрошено до співпраці більше нових вчених, що цікавилися проблемою вимірювання. Тоді почали розробляти не лише поодинокі тести, а з'явилися цілі серії тестів з окремих предметів [9].

Водночас створювався банк стандартизованих тестових завдань. Колективи вчителів-розробників опрацьовували тести, а завдання із стандартизації вписувалися вручну або ж на друкарській машинці на картках, на яких кодувалася певна інформація: програмний відділ, категорія мети навчання, яка підлягала перевірці, коефіцієнт легкості, можливості розрізнення і т. ін.

Серія тестів шкільних досягнень з фізики для ліцеїв і технікумів у 4 варіантах, після стандартизації Інститутом шкільних програм (*Instytut Programow Szkolnych*), була видана за підтримки “Видавництва школи і педагогіки” (WSiP) у 1975 році, як перша у Польщі публікація такого типу. Водночас в Ополью працювала група вчителів над тестами з математики. В результаті було розроблено серію тестів із згаданої галузі для учнів ліцеїв і технікумів. Варто підкреслити, що усі тести містили інструкції – провідники, що полегшували роботу вчителя з тестами [3, с. 118].

Впродовж 70–80-х років ХХ століття вчені почали інтенсивніше розробляти тести перевірки і систематично удосконалювати свої навички на семінарах з теорії і побудови тестів шкільних досягнень. У 1979 році Г. Новік захистив кандидатську дисертацію на тему: “Користь завдань багатократного вибору у вимірюванні шкільних досягнень з математики” під керівництвом Б. Немеркі, що стала однією з перших робіт в галузі дидактичного вимірювання [2, с. 203]. Останнє спонукає до появи концепції вимірювання і глобальних перевірок, зокрема вимірювання мінімальної компетенції учнів, тобто тесту необхідних знань у навчанні.

У 80-х р. ХХ століття однією із найважливіших функцій секції вимірювання шкільних досягнень відділу удосконалення вчителів в Ополью біла підготовка (організація і концептуальні засади) й систематичне проведення досліджень в галузі шкільних досягнень учнів початкових шкіл. Цей процес був “тривалий”, що тоді було своєрідним винятком. Колектив секції, членами якого були: Е. Габріельський, Т. Словіковська-Олеярчик, Г. Новік, Б. Янусек і О. Жепневська, використовував методологію і досвід загальнодержавних досліджень, тобто, як предметні (з математики, польської мови), так і непередметні (загального спрямування) тести [6, с. 161]. Крім цього, до інструментарію входили дослідницькі гіпотези і статистичні індикатори, враховувався також досвід, набутий у процесі всіх етапів реалізації загальнодержавних дій. Наступним кроком секції була розробка серії тестів на визначення рівня набутих базових знань учнів. Оскільки в той час тести такого типу не мали широкого вжитку, а то й подекуди зовсім не використовувалися, то це також набуло певної новизни. Останні мали репрезентативний характер, а тому – це давало можливість узагальнювати результати і робити висновки про всіх учнів, що навчалися в крайовому осередку. Добре підготовлене, з погляду методології і методологічної бази, підґрунтя й організованість колективу утверджували високу валідність і об'єктивність тестових завдань [2,

с. 204]. Основною метою воєводських вивчень була активізація і мотивація директорів шкіл і вчителів проводити власний внутрішньошкільний моніторинг рівня якості навчання в школі і, водночас, впроваджувати відповідні виправні дії, спрямовані на усунення можливих порушень чи недоліків у системі шкільної освіти. Результати таких досліджень публікувалися у періодичних виданнях м. Ополь, зокрема у Зошитах бібліотеки ОДН для директорів шкіл. Відтак з'явилася ціла низка таких видань [5, с. 53].

Наприкінці 80-х р. ХХ століття в крайовому осередку сформувався новий вимір досліджень, метою якого було здійснення множинних досліджень у згаданій вище галузі. Вчені-практики, що брали участь у підготовці інструментарію досліджень, мали досить хорошу базову підготовку у цій сфері, володіли багатими практичними знаннями, що набуті впродовж загальнодержавних і воєводських досліджень. Всі знання вчені представили у своїх працях, у розробках завдань, що мали на меті реформувати систему освіти, крім цього були спрямовані на широку популяризацію освітньої діяльності [2, с. 205].

90-ті р. ХХ століття стали періодом організаційних змін у системі покращення якості освіти. В Ополью замість розвиненого осередку вдосконалення учителів (ODN – Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli) утворився Воєводський методичний центр. Наступними роками освітяни продовжували воєводську дослідницьку діяльність, проте вже під керівництвом відділу освіти при воєводській раді. Дидактичним аспектом цих досліджень було залучення до співпраці вчителів-практиків у розробці інструментарію тестів та реалізації останніх у процесі навчання учнів. Крім цього, було створено курси, що навчали використовувати тести вимірювання шкільних досягнень учнів та розвивали вміння правильно інтерпретувати отримані результати [4, с. 99]. Такі курси набули широкої популярності не лише в м. Ополь, але й в інших містах Республіки Польща, зокрема в Гданську, Кельце, Лодзі, Ольштині, Острольцеві, Жешові, Варшаві. Представники методичного центру в Ополью проводили заняття на згадану тематику для студентів та працівників вищих навчальних закладів: Університет в Ополью, Вроцлавський Університет, Університет Вроцлавсько-Мазурський, Педагогічна Академія в Ченстохові. Поряд з тим, ті ж члени виконували дослідницьку роботу у рамках центрів удосконалення в інших воєводствах. Одночасно представники інших методичних центрів використовували доробок опольських дослідників, наприклад у Вроцлавському воєводстві (1994–1996 рр.) в школах вчителі здійснювали перевірку розуміння науково-популярних текстів за допомогою тестів, що були розроблені авторами з м. Ополь [2, с. 205].

Отже, можемо зробити висновок, що опольські дослідники від початку свого заснування, вели досить активну дидактичну та інформаційну діяльність, починаючи від конструювання тестів, далі заснування курсів дидактичного вимірювання і майстерності використання тестів у навчанні, закінчуючи розробками в системі оцінювання. На сучасному етапі здійснюються множинні дослідження, підготовка педагогічних рад та конференції на тему вимірювання шкільних досягнень учнів та внутрішньошкільного моніторингу якості навчання (наприклад, Конструювання та якісно-кількісний аналіз завдань, стандартизація екзаменаційних завдань і введення в процес навчання, аналіз та інтерпретація результатів зовнішніх екзаменів). Учасниками досліджень були як вчителі, так і директори шкіл, радники воєводських освітніх центрів й інспектори шкіл. Випускники згаданих вище курсів ведуть подальшу аналітичну діяльність, розробляють тести вимірювання шкільних досягнень учнів, роботи яких публікуються у різних освітніх періодичних виданнях.

Якщо вважати, що 1950 рік став початком досліджень в Ополью, то впродовж 60 років проблематикою вимірювання й оцінювання навчальних досягнень учнів займалися близько 30 осіб, з яких чимала кількість як і раніше веде активну аналітичну, дидактичну та інформаційну діяльність. Їхній доробок опубліковано у звітних матеріалах загальнодержавних і воєводських досліджень. Разом із тим, в освітніх періодичних виданнях та на наукових конференціях дослідники проголосили кількадесят доповідей і повідомлень з відомих питань, більшість з яких були відображені у матеріалах відповідних конференцій. Упродовж 1979 по 1983 рр. було підготовлено, у рамках університетського радіо для вчителів, ряд радіо та телепрограм про дидактичне вимірювання, разом із тим проводилося листування під керівництвом Б. Немеркі, яке ввійшло як спеціальні додатки у періодичне видання "Освіта і Виховання" [2, с. 207]. Крім цього у світ вийшло понад 200 тестів вимірювання шкільних досягнень, так наприклад з хімії, фізики, математики і польської мови, більшість з яких стали стандартизованими у воєводстві Ополь. На нашу думку, доробок їхніх праць є досить значним, як на такий невеликий дидактичний центр.

Історичний аналіз цієї проблематики підтверджує потребу розробки об'єктивних, адекватних, масових інформаційно-містких засобів вимірювання шкільних досягнень учнів, що безпосередньо впливає на якість навчання. Отож, ми вважаємо, що саме тестування в сучасній теорії і практиці освіти, є тим засобом, що досить точно, незалежно і систематично може вимірювати навчальні досягнення учнів, визначати їх відповідно до освітніх стандартів, що сприяє швидкому, цілеспрямованому моніторингу навчально-пізнавальної діяльності.

Використана література:

1. Batke J. ABC testów osiągnięć szkolnych. red. B. Niemierki. Warszawa, 1975. 190 s.
2. Futyma I. Rzecz krótka o pomiarze dydaktycznym w Opolu. Uczenie się i egzamin w oczach nauczyciela : XIV Konferencja Diagnostyki Edukacyjnej. Opole, 2008. S. 201 – 208.
3. Nowik J. Badanie osiągnięć matematycznych uczniów klas IV testem sprawdzającym wielostopniowym. Wyniki ogólnopolskich badań osiągnięć uczniów, nauczycieli i szkół 1981 – 1988. Matematyka. Warszawa : IKN, 1988. T. V. S. 117-143.
4. Nowik J. Równoległość wersji testów sprawdzających. Uwarunkowania osiągnięć uczniów z matematyki : wyniki ogólnopolskich badań osiągnięć uczniów, nauczycieli i szkół. Warszawa, 1990. T. XI. S. 98–116.
5. Nowik J. Sprawdzanie i ocenianie osiągnięć uczniów w kształceniu i doskonaleniu nauczycieli. Kwartalnik Nauczyciela Opolskiego. Opole, 1988. Nr. 1. S. 52–66.
6. Słownik wyrazów obcych. red. E. Sobol. Warszawa : PWN, 2003. 1185 s.
7. Szała A. Analiza zadań kotwiczących z fizyki. Osiągnięcia uczniów z fizyki. Warszawa, 1988. Tom VI : fizyka. Część 2. S. 252–269.
8. Szaran T. Pomiar dydaktyczny. Warszawa : Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 2000. 72 s.
9. Wodziszłowski R. Doskonalenie nauczycieli na Ziemi Elbląskiej w latach 1945–2009. Doskonalenie otwarte. URL : http://www.wmodn.elblag.pl/_rozne/dokumenty/doskonalenie_otwarte_art-1.pdf (дата звернення: 10.06.2019)

Кичула М. Я. Становление и развитие тестирования в польских учебных заведениях (конец XX века).

В статье рассматривается история развития и становления одного из основных методических центров в г. Ополе Республики Польша. Приоритетным заданием методического центра было исследование в отрасли мониторинга результатов обучения, охватывающее такой метод как стандартизированное тестирование. Охарактеризована основная деятельность опольских исследователей от начала своего основания, а именно, они вели достаточно активную дидактическую и информационную работу, начиная от конструирования тестов, основания курсов дидактического измерения и мастерства использования тестов в обучении, заканчивая разработками в системе оценивания. Отражены основные принципы внедрения тестирования в учебных заведениях. А именно, благодаря образованию множественных краевых методических центров, были введены экспериментальные исследования, участниками которых были как учителя, так и директора школ, советники воеводских образовательных центров и инспекторы школ. Результатом работы экспериментальных групп была публикация серии тестов измерения школьных достижений для учеников 6-8 классов по разным дисциплинам. Очерчены определенные особенности относительно применения тестов в начальной школе и при поступлении в высшее учебное заведение.

Ключевые слова: тест, тестирование, измерение школьных достижений учеников, методический центр, дидактическое измерение, школьный мониторинг.

Kichula M. Ya. The formation and development of testing in polish schools (the end of the XX century).

The article reviews the history of development and formation of one of the main methodological centres in Opole of Poland Republic. The priority task of the methodological centre was the study on monitoring the results of training, based on a standardized testing method. The main activity of researchers from city Opole from the beginning of its foundation is characterized. Notably, they did quite active didactic and informational work, starting from the design of tests, then the foundation of courses of didactic measurement and mastery of the tests usage in training, ending with developments in the evaluation system. The basic principles of testing implementation in educational institutions are covered. Therefore, experimental studies were introduced because of the formation of multiple regional methodical centres. The participants of the research were teachers and school principals, advisers of educational centres and school inspectors. The result of the experimental groups was the publication of test battery measuring school achievements for 6-8 forms pupils in various disciplines. Certain features concerning to the use of tests in primary school and at admission to university are outlined.

Keywords: test, testing, measurement of pupils educational achievements, methodical centre, didactic measurement, school monitoring, education.